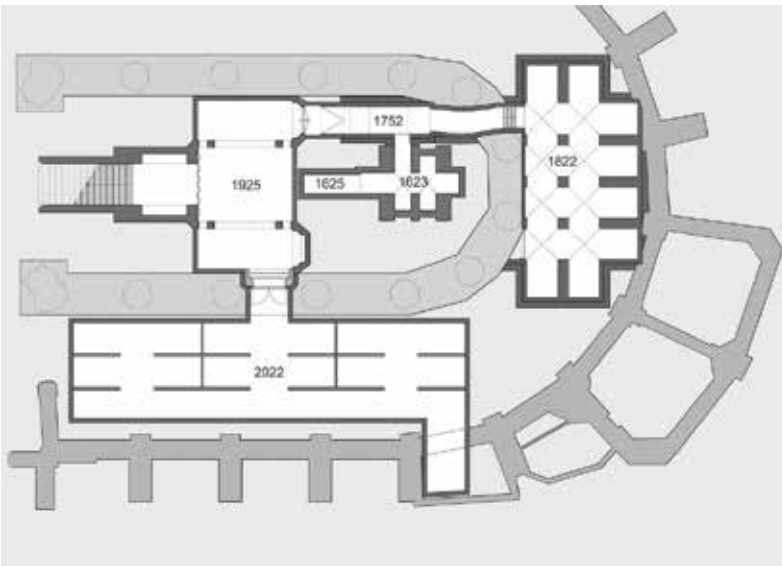

Graven voor de koninklijke grafkelder

Het gebeurt maar zelden dat archeologen de kans krijgen om onder de vloer van een van de belangrijkste historische kerken van ons land een kijkje te nemen. In Delft is echter sinds half augustus een team van archeologen aan het werk in de Nieuwe Kerk. Aanleiding is de uitbreiding van de koninklijke grafkelder die zich in deze kerk bevindt.

Historie koninklijke grafkelder

Omdat Willem van Oranje na zijn dood in 1584 niet kon worden bijgezet in het familiegraf van de Oranjes in de Grote Kerk in Breda - die stad was in handen van de Spanjaarden - werd zijn gebalsemde lichaam in een geïmproviseerd monument in het koor van de Nieuwe Kerk in Delft geplaatst. In 1609 besloten de Staten-Generaal de 'Vader des Vaderlands' een definitief graf te geven inclusief een passend monument. Het duurde daarna nog tot 1614 voordat dat plan werd uitgevoerd. In dat jaar gaven De Staten aan Hendrick de Keyser opdracht om een monument 'als soodanighen Prince waerdig is' te bouwen. Onder dit praalgraf werd een kelder uitgegraven waarin de prins daarna is bijgezet. Omdat sindsdien bijna alle leden van het geslacht Oranje en hun partners zich in de grafkelder in Delft lieten bijzetten - een grote uitzondering daarop vormde stadhouder Koning Willem III, die als koning van Engeland, Schotland en Ierland samen met zijn vrouw Mary Steward begraven ligt in Westminster Abbey in Londen - was de oorspronkelijke kelder al vrij snel te klein. Er vonden rond 1624 enkele kleine aanpassingen plaats, gevolgd door een eerste grote uitbreiding in 1752. Een tweede grote verbouwing was in de 19^e eeuw. Achter de 'oude' grafkelder werd toen een 'nieuwe' grafkelder aangelegd (in gebruik genomen vanaf 1822). De ingang van de beide grafkelders bevindt zich voor in het koor en wordt bedekt door een grote grafsteen, waarin het wapen van Oranje-Nassau is uitgehouwen en, in het Latijn, de tekst: 'Hier verwacht Willem I, de Vader des Vaderlands, de wederopstanding'. Ook is er een kleinere toegang naast het praalgraf, deze wordt afgesloten door een zware hardstenen zerk met het wapen van het Huis van Oranje-Nassau.

▲ Plattegrond van de huidige koninklijke grafkelder (inclusief jaartallen van realisatie) in de Nieuwe Kerk in Delft aangevuld met de nieuw te realiseren uitbreiding van de grafkelder in 2022.

▲ Een houten bouwwerk om de opgraving heen moet de rest van de Nieuwe Kerk tegen het stof beschermen. In de wand zitten kijkgaten om de archeologen aan het werk te zien tijdens de openingstijden van de kerk.

▲ Behalve losse graven hebben de onderzoekers ook enkele grafkelders teruggevonden.

Noodzakelijke uitbreiding

In het begin van deze eeuw, na de snel op elkaar gevolgde bijzetting van Prins Claus (2002), Prinses Juliana (2004) en Prins Bernard (2004), hadden de grafkelders hun maximale capaciteit bereikt. Daarom besloot de regering in samenspraak met de gemeente Delft en de Nieuwe Kerk om onder een deel van de zuidelijke kooromgang een nieuwe kelder te bouwen met plek voor ruim twintig nieuwe bijzettingen. Om een nieuwe kelder te bouwen moest de grond onder de zuidelijke kooromgang van de kerk afgegraven worden. Dit deel van de kerk was in de jaren dertig van de vorige eeuw al eens oppervlakkig onderzocht. Daarbij waren de nog aanwezige grafzerken, vele tientallen, verwijderd. Een deel daarvan is later min of meer willekeurig op de nieuwe betonnen ondervloer teruggeplaatst. De daaronder liggende graven werden daarbij echter niet opgegraven. 'Toen het plan voor de nieuwe kelder gepresenteerd werd, wisten we dus dat we bij het verwijderen van de grond menselijke resten zouden vinden. Alleen nog niet hoeveel precies en niet exact uit welke periode', aldus Gavin Williams, projectleider van het team dat sinds augustus bezig is met het archeologisch onderzoek in de kerk. Dat er veel mensen begraven lagen bleek direct, want al na een paar dagen stond de teller op enkele tientallen. Alle graven lagen in rijen naast elkaar waarbij op sommige plekken vier tot vijf lagen boven elkaar werden aangetroffen. Gavin Williams: 'De eerste, en dus de jongste skeletten lagen op een tiental centimeter onder de betonnen vloer uit de jaren dertig. De oudste op een meter of tweeënhalf diep. Dieper gaan we niet'. Vrijwel alle lichamen zaten in sobere houten kisten, meestal van eikenhout. Versieringen ontbraken ook vrijwel helemaal.

Dateringen

Behalve losse graven hebben Gavin en zijn team ook enkele grafkelders teruggevonden. Dergelijke grafkelders zijn extra interessant omdat van de mensen die daarin lagen vaak de naam bekend is. Omdat veel van de skeletten nog heel goed bewaard zijn gebleven, bieden ze voor fysisch antropologen de gelegenheid om ieder geval meer te weten te komen over ziekte en gezond-

◀ De hoge grondwaterstand maakt het werken voor de archeologen lastig. De putten moeten soms met pompen drooggehouden worden. En vanaf een diepte van iets meer dan tweeënhalf meter wordt het onmogelijk om verder te graven.

▶ De eerste, en dus de jongste skeletten lagen op een tiental centimeter onder de betonnen vloer uit de jaren dertig. De oudste op een meter of tweeënhalf diep.

Tekst: Joost Vermeulen;
foto's: Erfgoed Delft, fotograaf: Marianne van der Quast

 Meer info:
www.erfgoeddelft.nl

heid, verwantschappen, leeftijd van overlijden, voedselpatroon en waar de overledenen vandaan kwamen. Dat de skeletten relatief goed bewaard zijn gebleven heeft alles te maken met de hoge stand van het grondwater ter plekke. Die hoge grondwaterstand maakt het werken voor de archeologen wel lastiger. De putten moeten soms met pompen drooggehouden worden. En vanaf een diepte van iets meer dan tweeënhalf meter wordt het onmogelijk om verder te graven. Gavin Williams: 'Uit het archiefonderzoek en uit een eerste analyse van het materiaal werd al veel duidelijk over de datering ervan. Zo bleken de handvaten aan de kisten typerend te zijn voor de 18^e en begin 19^e eeuw. En uit het archiefonderzoek wisten we al dat de graven niet jonger konden zijn dan 1828. Dat is namelijk het laatste jaar waarin er nog binnen de kerk begraven mocht worden. Het oudste gedateerde graf stamt uit 1780'.

Sociale klassen

Volgens Steven Jongma, de stadsarcheoloog van Delft, zeggen de vondsten in de kerk ook direct iets over de sociale verhoudingen in de stad. 'We zien bijvoorbeeld een duidelijk verschil tussen de mensen die hier in de kerk begraven liggen en de lichamen van mensen die we eerder, op een begraafplaats vlak buiten de kerk, hebben gevonden. De mensen die daar begraven lagen waren duidelijk afkomstig uit een lagere sociale klasse. Hun kisten waren bijvoorbeeld van mindere kwaliteit dan wat we in de kerk nu aantreffen. Opvallend is ook dat veel van de in de kerk begraven personen een relatief goed gebit blijken te hebben. Dat was bij de buiten de kerk gevonden lichamen veel minder'. Wie het zich kon veroorloven liet zich dus in de kerk begraven. En liefst op een plek zo dicht mogelijk bij het praalgraf. Gavin Williams verwacht dat het aantal skeletten uiteindelijk zal oplopen tot meer dan tweehonderd. Die worden allemaal ingemeten en gefotografeerd en direct in de computer ingevoerd zodat ze een 3D plattegrond vormen. Er wordt door de archeologen de komende tijd met man en macht gewerkt, want het werk moet volgens de afspraak nog dit jaar worden afgerond. Dan moet de bouw van de nieuwe kelder beginnen. ◀